

Läänemaa auto/motomehed enne Esimest ilmasõda

Rene Levoll (*SA Eesti Vanatehnika Muuseum*)

Esimesed konkreetsemad andmed mootorsõidukite kohta Eestimaa kubermangus on olemas alates 1910. aastast kui kehtestati sõidukite registreerimise kord Eestimaa kubermangus. Liivimaa kubermangus olid eeskirjad olemas juba 1908 aastal, Riia linnas aastast 1903.

Varasemate masinate kohta leidub juhuslikke dokumente, olulist lisainfot annavad säilinud fotod ja perekonnaarhiivid. Veel on võimalik talletada vanade automeeste lastelaste mälestusi.

Selge, et auto ostmine polnud taskukohane iga-ühele. Kesklassi autode hinnad olid 3000-5000 rubla vahel, mootorrattad maksid umbes 500 rubla.

Valdavalt olid autode omanikud kohalikud mõisnikud. Läänemaal olid raudruunad Kloostri, Maidla, Paatsalu, Penijõe, Suuremõisa, Tuudi ja Vigala mõisates. Autosid omasid perekonnad Fersen, Maydell, zur Mühlen, Rennenkamff, Rudnitsky-Sipailo, Stackelberg, Taube, Ungern-Sternberg, Vetter-Rosentahl ja Üexkyll.

Mototehnika omanikke leidis ka ettevõtlikuma meelega lihtsama rahva seas. Enamasti soetati masin, et teenida elatist reisijateveoga. Võiks öelda, et tegemist oli esimeste taksojuhtidega. Parema teenistuse nimel tuli kolida pealinna. Tollal oli üüriautode peamine seisukoht Vene turul (täna Viru väljakul). Läänemaalastest ootasid Tallinna pitsimaja ees kundesid Villem Kopli Asuküla vallast ja Villem Devid Kärkla vallast.

Rohkemal või vähemal määral jäid pealinna kolinud Läänemaa automehed kodukohaga seotuks. Load reisijate veoks Revelist Haapsalu kreisi said Emmaste kihelkonna talumees Andres Leps ja Massu valla talumees Juhan Poller.

Masinaid soetati ka äri paremaks toimimiseks. Haapsalus Potisepa tn 9 elanud Vladimir Medell ja Märjamaa valla talumees Hermann Laan asutasid Üistes villavabriku. Medellil oli auto, Laanil mootorratas. Tallinna lähistel asuva Liiva kõrtsi omanik Massu valla talumees August Tammer-Tammik oli kahe auto omanik.

Jaan Poskat, kellele kuulus Haapsalus mitu maja, sõidutas kohapeal Padise valla talumees Oskar Dreverk.

Enamus toleaeagsetest automarkidest on tänapäeval üsna tundmatud. Autotootjatest olid esindatud firmad Dürkopp, Bergmann Metallurgique, Itala, Horch, Gaggenau, Brasier, Brennabor, Benz, Humber, Horch, Hexe ja Opel. Mootorrattaid oli kaks - Magnet ja Wanderer.

Seoses puhkenud sõjaga toimus 1914. aasta juuli lõpus sõidukite rekvireerimine. Masinate rekvireerimine oli valikuline - hulk sõiduriistu jäi omanikele alles. Paraku kadus enamus neist järgnevatel aastatel erinevatel asjaoludel. 1919 aasta detsembris, kui koostati sõidukite nimekirju Eesti armee vajadusteks, oli Läänemaal alles vaid kaks sõidukõlbmatut mootorratast. Sõja-aastaid ei elanud üle ka paljud masinate omanikud. Nii nagu mujalgi Eestis, lõppes nõnda ka Läänemaal tehnikaajaloo esimene (tsaariaegne) autoajastu.